

Werkplaats voor stads- en streekhistorie

Beste {{voornaam}} {{achternaam}},

Morgen, zaterdag 12 september, is het weer **Open Monumenten Dag (OMD)**, en dan zijn tal van Culemborgs oude gebouwen opnieuw toegankelijk voor een nieuwsgierig bezoek.
Wat er open is, en wat er te doen is die dag, vind je op de website van de Stichting OMD Culemborg. Hier vind je naast het programma ook allerlei informatie over de monumenten in onze stad.

Open Monumentendag bestaat sinds 1987; ook Culemborg deed toen al mee. De eerste Monumentendagen werden georganiseerd door VVV en gemeente. In 1998 werd het een stichting, en nam Yvonne Jakobs het stokte over om er een bruisend evenement van te maken, met medewerking van vele vrijwilligers. Op vrijdagavond, daags tevoren, was er voor hen en andere historisch belangstellenden steevast een informatieve lezing op het stadhuis, een symposium rond het thema of een andere doe-activiteit. En als afsluiting, op zaterdag, een gezellige nazit voor iedereen die die dag had meegewerkt.

Tegenwoordig is Monumentendag in Culemborg een stukje soberder. En er is dit keer ook wat concurrentie: de Uitmarkt op Het Spoel en de Bolderburen Werelddag bij Molen Johanna.
Maar . . wil je nu toch eens de Binnenpoort beklimmen, of liever de Culemborgse watertoren, pak dan zaterdag je kans. Of bezoek het Stadhuis, en laat je rondleiden. Wandel mee met de stadsgidsen. Of bezoek het Museum, de Kasteeltuin of het Jan van Riebeeckhuis.

Waar je zeker moet gaan kijken is in de **Grote of Barbarakerk**. Die is de afgelopen maanden ingrijpend verbouwd en heringericht, zodat er meer evenementen kunnen plaatsvinden. **Burgemeester Marinka Mulder** opent er zaterdag om 10.00 uur Open Monumentendag.
Het jaar-thema van OMD is dit keer '***Veerkrachtig Erfgoed***'.

Kraam vol Culemborgse boeken

Onze eerste keer op de historische markt in 2016.
Foto Theo van Dam.

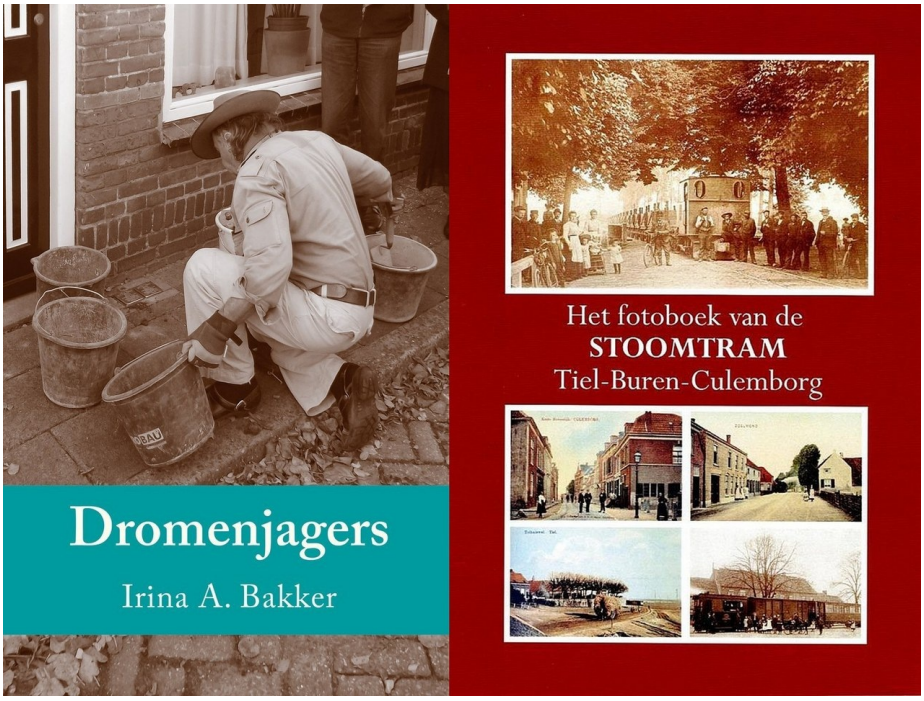
Caroline en ik staan doorgaans op Monumentendag met een **boekenkraam vol historische boeken over Culemborg** op de Markt. Ook dit jaar is dat het geval. De ‘historische markt’ staat dit keer knus bijeen op de Markt, met een vijftal kramen op het gedeelte tussen de Grote Kerkstraat en de Binnenpoort.
In onze kraam is er dit jaar extra **aandacht voor twee boeken**. Dat zijn de historische roman ‘**Dromenjagers**’ van Irene Bakker-Sterk, die dit voorjaar verscheen, en het **Fotoboek van de Stoomtram** Tiel-Buren-Culemborg, dat al in 2024 is verschenen.
Beide boeken zijn zaterdag voor 22,50 euro te koop.

Het boek ‘Dromenjagers’ beschrijft de lotgevallen van vader Nol Sterk senior, en zijn beide zonen Speijer Jasper en Nol junior tijdens de Tweede Wereldoorlog. Nol junior werd in de oorlog in Duitsland tewerkgesteld, en ontmoette er zijn toekomstige vrouw, een verpleegster uit Rusland. Zij overleefden en zijn de ouders van Irene.
Grootvader Nol en oom Speijer waren voor de oorlog in Culemborg actief voor de Communistische Partij. Zij werden in 1941 opgepakt en belandden daarna in de verschrikkingen van het **concentratiekamp Neuengamme**, nabij Hamburg. Zij overleefden de oorlog niet. In 2013 zijn STOLPERSTEINE gelegd voor hun woonhuis aan de Rijksstraatweg no. 9.

Over het boek Dromenjagers schreef ik al uitvoerig in de **nieuwsbrief van 25 maart**. Op 22 april jl. sprak schrijfster Irene Bakker-Sterk bij boekhandel Tomey op een drukbezochte avond over haar oorlogsroman. Ook onze burgemeester Marinka Mulder was die avond aanwezig. In haar toespraak bij de Dodenherdenking op 4 mei stond zij stil bij de lotgevallen van de familie Sterk.

Ook het **Fotoboek van de Stoomtram** is eerder in mijn nieuwsbrief ter sprake gekromen. Samensteller Zwier van der Schagt bundelde in dit boek talloze prentbriefkaarten die ons laten zien hoe er in de jaren 1906 tot 1918 dagelijks een stoomtram van Tiel over Buren naar Culemborg reed.
Ik verwijs je naar het artikel over dit boek op de website.

Uiteraard neem ik zaterdag meer boeken mee in de kraam.
Dus als er nog boeken zijn over Culemborgs geschiedenis die je mist, kom dan gerust even snuffelen.
Het gehele aanbod van boeken vind je in een aparte PDF op mijn website.

Wist je dat?

Kleine monumenten in onze stad

Behalve de rijks- en gemeentelijke monumenten zijn er in onze stad nog tal van kleine monumentjes die ons herinneren aan gebeurtenissen van vroeger.
Soms is dat onbekend, en dan zijn ze onbeschermd. Hierin schuilt het gevaar dat ze op den duur achteloos verdwijnen. Vastleggen en beschermen is daarom geboden.

Wist je bijvoorbeeld dat de '**Monumentale Lantaarn**' die midden op de driesprong van het Voorburg en de Dreven staat, daar in 1933 is geplaatst als de herinnering aan de 'Grote Landbouw- en Industrietentoonstelling', die een jaar eerder was georganiseerd op het gemeentelijk sportterrein aan de Westersingel. Er was nog wat geld van over, en zo is dat besteed.

Een soortgelijke lantaarn, maar dan anders, staat er voor het appartementengebouw in het voormalige Barbara-ziekenhuis. Een schenking van vele patiënten als blijk van waardering, nadat het Ziekenhuis in 1935 flink was vergroot.

Een klein monumentje is verder de stoeppaal, die op de hoek van de Papensteeg en de Molenwal uit de grond steekt. Een oud ornament, in twee stukken gebroken,

dat nu dient ter bescherming van een hoekhuis, voor als een voertuig er de bocht te kort neemt.

Dresselhuijsbank in de hens !

Op dinsdag 1 augustus is de monumentale Dresselhuijsbank in de Plantage in brand gestoken.
De aanblik is treurniswekkend: het hout van de zitbanken verbrand, de muur van natuurstenen erachter deels zwart geblakerd.

De Dresselhuijsbank is een eerbetoon aan **Hendrik Coenraad Dresselhuijs** (1870-1926), liberaal staatsman uit een familie van Culemborgse industriëlen.
Deze industrieel, politicus en jurist raakte diep onder de indruk van de gruwelen van de Eerste Wereldoorlog, wat maakte dat hij zich inzette voor de wereldvrede. Dresselhuys was een warm pleitbezorger van de Volkenbond, de latere Verenigde Naties, en de eerste voorzitter van de liberale staatspartij ‘de Vrijheidsbond’ (voorloper van de VVD).
Vijf jaar na zijn dood in 1926 werd in de tuin van het Vredespaleis in Den Haag een monument voor hem opgericht. De Dresselhuijsbank in de Culemborgse Plantage werd in 1930 onthuld.

Dresselhuijs overleed op 16 december 1926, nu dus bijna honderd jaar geleden.
Het is te hopen dat de gemeente dit keer snel werk maakt van het herstel. Een eerder herstel liet jaren op zich wachten.

Grafzerk van drost Matthijs van Bloemendael

Onderste deel van de grafzerk van drost Matthijs van Bloemendael.

De gehele grafzerk is drie keer zo groot.

De Grote of Barbarakerk is weer in gebruik. Vanaf half februari was hij wegens verbouwing gesloten. Eind augustus gingen de deuren voor het eerst weer open. Er is veel veranderd. De kansel werd verplaatst; het doophek dat er voor stond, is blijvend opgeslagen. In plaats daarvan kwam een groot podium, aansluitend op het koorgedeelte. Een nieuw toilettenblok verrees ter linkerzijde van het orgel.
Een aantal oude grafzerken is verplaatst. Een vijftal is rechtop opgesteld tegen de kerkmuren. Het meest indrukwekkend is de reusachtige grafsteen van de in 1625 overleden drost van Culemborg jonker **Matthijs van Bloemendael**, die in de ontmoetingsruimte rechts van het orgel, tegen de muur van de orgelopgang is geplaatst. Op de grafsteen staan aan de zijkanten de familiewapens van zijn voorouders van vaders- en moederskant.
Ook drie grote grafzerken van Culemborgse predikanten zijn rechtop gezet: twee naast de beide ingangspartijen en een, in zekere zin verstopt achter de gravenbank, in het noordertransept.
De laatste grafsteen is die van een zoontje van M**r. Anne Willem Straalman**, Culemborgs laatste drost in de achttiende eeuw, die in de jaren 1790 overleed.

Geboortehuis van Antonio van Diemen

Waar Jan van Riebeeck (1619-1677) geboren werd, is min of meer bekend. Het huis **De Fonteijn**, in de Achterstraat op de hoek met de Binnenmolenstraat herinnert ons eraan. Het staat sinds de restauratie in 1971 bekend als het ‘Jan van Riebeeckhuis’.
Het geboortehuis van Antonio van Diemen (1593-1645), ook een geboren Culemborger, en in de jaren 1636-1645 gouverneur-generaal van Nederlands-Indië, is minder bekend. Het staat aan de **Oude Vismarkt no. 9**, links van de HEMA.
Antonio was de zoon van een Culemborgse schipper, die na zijn varenstijd, op latere leeftijd huwde met een brouwersdochter, en burgemeester werd. Die schipper en burgemeester heette Meus Anthonisz. Hij overleed in 1627.
Antonio erfde het huis van zijn vader en liet het hierna bewonen door zijn schoonmoeder Aeltje Jans, die na het overlijden van haar eerste man, hertrouwde met de Culemborgse burgemeester Cornelis de Keijser. Aeltje Jans van Zijl was de moeder van Antonio’s vrouw **Maria van Aelst**, die door haar vele huwelijken een van de rijkste vrouwen van Nederland werd.
Over deze Maria van Aelst schreef Anneloes Timmerij in 2019 een historische

roman, getiteld '**De mannen van Maria**'. Het boek werd bewerkt tot een toneelstuk, waarin Anna Drijver haar in 2024 in het theater tot leven bracht.

Mini-expositie in Weeshuismuseum

Oude achtererf van het Weeshuis voordat daar de bibliotheek werd bijgebouwd. Aquarel van Klaas (N.G.) van Os uit 1912.

Het Culemborgse Weeshuismuseum heeft al jaren geen grote exposities meer. En dat is natuurlijk jammer, want met grote exposities trek je publiek.
Des te aardiger is het daarom dat in het museum een mini-tentoonstelling is gewijd aan twee oud-wezen aan wie veel oudere Culemborgers nog altijd levendige herinneringen hebben.
Een van die wezen was **Truitje Kok** (1892-1985), de weduwe van Culemborgs bekendste dirigent **Pieter Aafjes**. Hij overleed in 1947. Zijn herinnering wordt levend gehouden door zijn standbeeld in het plantsoentje aan de Zanddam, en de naar hem vernoemde muziekvereniging.
Klaas van Os (1895-1976) was tekenleraar en kunstschilder. Er hangen nog vele Culemborgse stadsgezichten van hem bij mensen in onze stad. Van Os begon als schilder bij de firma Schouten, van de verffabriek, maar werd al gauw tekenleraar en later directeur van de Gemeentelijke Ambachtstekenschool. Toen na de oorlog een Ambachtsschool (de latere Technische School of Da Vincischool) werd opgericht, maakte hij plaats voor een nieuwe directeur.

Tot slot . . .

Haven en Lekpoort in de kijker

Dit jaar bestaat **watersportvereniging De Helling** 75 jaar. Voor de vereniging was dat reden genoeg om eens in de geschiedenis van haven, Havendijk en watersport te duiken.
Het resultaat is een wandeling die je langs **24 tentoonstellingsborden** voert, waarop je kennis kunt nemen van de geschiedenis van het havengebied en de watersportvereniging.

De Culemborgse Lekpoort is ook onderdeel van die geschiedenis. De poort werd in 1857 afgebroken, nadat hij bij een hevige storm beschadigd was geworden.
Deze zomer is de Havendijk een tijd afgesloten geweest, omdat er gewerkt werd aan het herstel van de zgn. Lekpoortbrug die voor de poort over de gracht heeft gelegen.
Bij de graafwerkzaamheden werd ook een fraaie schotel gevonden. Hierop staat het jaartal 1757 vermeld. De schotel die in scherven lag, is knap gerestaureerd door **Bas Smorenburg** van de Stichting Kasteeltuin. Wie hem wil zien, moet zaterdag eens een kijkje gaan nemen in de Groene Schuur, de expositieruimte in de Kasteeltuin, aan de Lange Meent. Daar liggen in de vitrine ook scherven van ander Rijnlands aardewerk waarop eveneens jaartallen staan geschilderd.
Bas vertelt over zijn restauratieklus in de Culemborgse Courant van 8 september. Misschien heb je het artikel al gelezen. Zo niet, dan wil ik het je hierbij van harte aanbevelen.

Ik hoop dat je deze nieuwsbrief met belangstelling hebt gelezen.

Hartelijke groet,

Bert Blommers

Foto Culemborgse Courant / Susan Wijdemans.

Facebook LinkedIn Website

Deze e-mail is verstuurd aan {{email}}.• Als u geen nieuwsbrief meer wilt ontvangen, kunt u zich hier afmelden. • Voor een goede ontvangst voegt u info@culemborgsegeschiedenissen.nl toe aan uw adresboek.

Laposta